

АВІФАУНІСТИЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ У 2013 р.

В.М. Грищенко, Є.Д. Яблоновська-Грищенко

Канівський природний заповідник, м. Канів, 19000, Черкаська обл., Україна
Kaniv Nature Reserve, Kaniv, 19000, Ukraine

✉ В.М. Грищенко (V.N. Grishchenko), e-mail: vgrishchenko@mail.ru

Avifaunistic observations in the south of Ukraine in 2013. - V.N. Grishchenko, E.D. Yablonovska-Grishchenko. - Avifauna of Ukraine. 5. 2014. - Data about 21 species collected in southern regions of Ukraine are presented. Summering flocks of White Storks and Common Cranes were observed in the northern part of Sivash. There are evidencies of expansion and number increasing of the Nightingale in the North-West Crimea. Perhaps, it replaces the Thrush Nightingale in xerophilous habitats. [Ukrainian].

Key words: fauna, distribution, number, migration, summering.

Наводяться дані про 21 вид птахів, зібрані в південних областях України. У Північному Присивашші спостерігалися літуючі зграї білих лелек і сірих журавлів. Є дані про розселення і зростання чисельності західного соловейка на північному заході Криму. Можливо він витісняє східного соловейка, принаймні у ксерофільних біотопах.

Ключові слова: фауна, поширення, чисельність, міграція, літування.

Матеріал зібраний під час експедицій у південних областях протягом травня – серпня. Значна частина даних отримана попутно в ході досліджень географічної мінливості пісні зяблика (*Fringilla coelebs*), вивчення межі ареалу та моніторингу популяції білого лелеки (*Ciconia ciconia*).

Для ряду видів, які відносно звичайні в південних областях, ми наводимо дані лише про зустрічі великих зграй та скупчень.

Чорношия гагара (*Gavia arctica*). У серпні відмічалися літуючі птахи: 3.08 одна, а пізніше – дві гагари у прибережній смузі Азовського моря біля Арабатської Стрілки між селами Щасливцеве і Стрілкове Генічеського району Херсонської області; 23–24.08 – поодинокі гагари у двох місцях біля південного берега Тарханкутського п-ова на схід від с. Окунівка (Чорноморський район АР Крим).

Сірошокий норець (*Podiceps grisegena*). 5.05 два птахи зареєстровані біля берега Чорного моря на схід від Євпаторії.

Рожевий пелікан (*Pelecanus onocrotalus*). 30.06 зграя з 18 птахів спостерігалася на Східному Сиваші біля п-ова Тюп-Тархан (Джанкойський район АР Крим).

Білий лелека (*Ciconia ciconia*). 8.05 один птах пролітав на північ над степом західніше с. Чайкине Джанкойського району АР Крим.

У кінці липня зграї бродячих лелек неодноразово спостерігалися в Північному Присивашші в Херсонській області. Всього відмічено 5 зграй загаль-

ною чисельність близько 210 особин: 29.07 – понад 100 птахів біля каналу західніше с. Новодмитрівка Генічеського району; близько 50 лелек разом із сірими журавлями (*Grus grus*), качками, мартинами та іншими птахами – на озері між селами Новомихайлівка та Овер'янівка Новотроїцького району; 21 – годувалися у степу на схід від с. Василівка Новотроїцького району; 30.07 – 20 лелек годувалися на стерні на полі південніше с. Новомиколаївка Новотроїцького району; 18 лелек відмічені на полі біля поду Шпидіяр на північний схід від с. Червоний Чабан Каланчацького району. 22–24.08 зграй білих лелек у Присивашші ми вже не спостерігали.

За даними місцевих жителів, у червні близько 10 лелек трималися в заплаві р. Молочної біля с. Костянтинівка Мелітопольського району Запорізької області.

Косар (*Platalea leucorodia*). 29.07 – 6, а 22.08 – 5 дорослих і молодих птахів годувалися на мілководді опрісненої затоки Сиваша біля с. Василівка Новотроїцького району Херсонської області.

Огар (*Tadorna ferruginea*). 29.07 32 птахи трималися на озері між селами Новомихайлівка та Овер'янівка, 5 – на затоці Сиваша біля с. Василівка Новотроїцького району Херсонської області. 24.08 біля Василівки серед інших птахів було 10 огарів.

Скопа (*Pandion haliaetus*). Увечері 22.08 дорослий птах відмічений на південний захід від с. Володимирівка Чорноморського району АР Крим. Скопа влаштувалася на ночівлю на невисокому дереві обабіч пожвавленої дороги на відстані близько 5 км від берега моря. Піднята спостерігачем, вона перелетіла в лісосмугу серед полів.

Під час міграцій скопа, як відомо, мігрує широким фронтом, не притримуючись водойм (Галушин, Нанкинов, 1982; Грищенко, 2011), про що свідчить і дане спостереження.

Осоїд (*Pernis apivorus*). Увечері 10.05 згряя з 5 пролітних птахів, які летіли на північ, відмічена південніше с. Стульневе Чернігівського району Запорізької області.

Чорний шуліка (*Milvus migrans*). 10.05 поодинокі птахи спостерігалися в долині р. Обиточної південніше с. Шевченкове Бердянського району і над ставком біля с. Черешневе Куйбишевського району Запорізької області.

21.06 шуліка пролітав над дорогою біля с. Луканівка Кривоозерського району Миколаївської області.

29.06 шуліка відмічений на Олешківських пісках – птах зі здобиччю в лапах пролетів на північ через дорогу південніше с. Підстепне Цюрупинського району Херсонської області.

2.07 шуліка спостерігався над дорогою східніше с. Іскра Великоновосілівського району Донецької області.

23.08 пролітний птах відмічений у степу на півдні Тарханкутського п-ова на схід від с. Окунівка (Чорноморський район АР Крим).

Могильник (*Aquila heliaca*). 22.08 дорослий птах спостерігався у степу на схід від с. Василівка Новотроїцького району Херсонської області.

Степовий канюк (*Buteo rufinus*). 30.06 поодинокі дорослі птахи спостерігалися у степу біля сіл Завіт-Ленінський та Солонцеве Джанкойського району АР Крим.

28.07 дорослий птах відмічений у долині р. Юшанли біля с. Ударник Токмацького району Запорізької області.

Лучний лунь (*Circus pygargus*). 22.08 в Північному Присивашші та на північному заході Криму зустрічалися поодинокі молоді пролітні птахи – у степу біля с. Василівка Новотроїцького району, на поді Шпидіяр біля с. Червоний Чабан Каланчацького району Херсонської області та на Бакальській косі (Роздольненський район АР Крим).

Звичайний боривітер (*Falco tinnunculus*). 4.05 колонія з 10–15 пар виявлена в нішах берегових урвищ Перекопської затоки біля с. Ставки Каланчацького району Херсонської області.

Сірий журавель (*Grus grus*). Зграї та невеликі групи літуючих журавлів зустрічалися в Північному Присивашші. 29.07 120 журавлів трималися на мілководді опрісненого присиваського озера між селами Новомихайлівка та Овер'янівка, 4 птахи – на мілководді опрісненої затоки Сиваша біля с. Василівка Новотроїцького району Херсонської області. 24.08 на озері біля Новомихайлівки спостерігалось вже 400 журавлів.

Увечері 1.08 поодинокий птах пролетів над степом північніше с. Пташкине Ленінського району АР Крим.

Степовий журавель (*Anthropoides virgo*). 5.05 два птахи пролітали над полями неподалік від смт Кача у Криму.

Дрохва (*Otis tarda*). 1.08 5 птахів відмічені на полі східніше с. Мар'ївка Ленінського району АР Крим.

Малий грицик (*Limosa lapponica*). 8.05 поодинокий самець і зграя з 6 птахів спостерігалися на березі коси у верхній частині п-ова Тюп-Тархан (на схід від с. Мисове Джанкойського району АР Крим).

Мородунка (*Xenus cinereus*). 7.05 один птах тримався на березі Казантипської затоки біля с. Азовське Ленінського району АР Крим.

М.М. Бескараваний (2012) зазначав, що мородунка – лише осінньопролітний вид рівнинної частини Криму і Керченського п-ова, який зустрічається в невеликій кількості з третьої декади липня до третьої декади серпня.

Чорноголова плиска (*Motacilla feldegg*). 23.06 пара птахів спостерігалася на околиці с. Червонопілля Бобринецького району Кіровоградської області.

Західний соловейко (*Luscinia megarhynchos*). У лісосмугах уздовж залізниці й каналу південніше с. Суворове Красноперекоського району АР Крим 4.05 зареєстровано 5 співаючих самців. У 2010–2011 рр. тут ми відмічали від 2 до 4 співаючих самців (Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2012). Отже, це поселення західного соловейка стало вже постійним, і чисельність його зростає.

О.М. Цвельх (2009) писав про гніздування в цьому місці тільки східного соловейка (*L. luscinia*). Західний, ареал якого у Криму розширюється, доходив лише до с. Магазинка Красноперекоського району (Цвельх, 2011). Тобто наші дані свідчать про подальше розселення виду, а можливо і про витіснення ним східного соловейка, принаймні у ксерофільних біотопах. Як відомо, в зонах симпатрії західний соловейко віддає перевагу більш сухим біотопам, а східний – більш вологим (Белик и др., 1989). Цілком імовірно, що саме із заміщенням одного виду іншим пов'язана відсутність східного соловейка в тих місцях на півночі Криму, де він раніше відмічався (Кинда и др., 2003), і наявність там зараз західного (Цвельх, 2009).

8.05 співаючі самці зареєстровані у трьох місцях у лісосмузі вздовж Північно-Кримського каналу біля с. Победне Джанкойського району АР Крим.

Лиса кам'янка (*Oenanthe pleschanka*). 9.05 самець спостерігався біля р. Обиточної південніше с. Шевченкове Бердянського району Запорізької області.

ЛІТЕРАТУРА

- Белик В.П., Казаков Б.А., Петров В.С. (1989): Распространение и характер взаимоотношений двух видов соловьев на Северном Кавказе. - Вестн. зоол. 5: 17-23.
- Бескаравайный М.М. (2012): Птицы Крымского полуострова. Симферополь: Бизнес-Информ. 1-336.
- Галушин В.М., Нанкинов Д.Н. (1982): Скопа. - Миграции птиц Вост. Европы и Сев. Азии. М.: Наука. 7-21.
- Грищенко В.Н. (2011): Сроки миграций скопы на территории Украины. - Беркут. 20 (1-2): 143-152.
- Грищенко В.М., Яблонівська-Грищенко Є.Д. (2012): Нові дані по рідкісних та маловивчених видах птахів Степової зони України. - Беркут. 21 (1-2): 1-8.
- Кинда В.В., Бескаравайный М.М., Дядичева Е.А., Костин С.Ю., Попенко В.М. (2003): Ревизия редких, малоизученных и залетных видов воробьинообразных (Passeriformes) птиц в Крыму. - Бранта. 6: 25-58.
- Цвельх А.Н. (2009): О распространении обыкновенного соловья (*Luscinia luscinia*) на Крымском полуострове и на сопредельных территориях. - Бранта. 12: 169-172.
- Цвельх А.Н. (2011): Встречное расширение ареалов южного, *Luscinia megarhynchos* и обыкновенного, *L. luscinia*, соловьев (Aves, Turdidae) на Крымском полуострове и сопредельных территориях. - Вестн. зоол. 44 (6): 519-523.